ספרים נוספים · הבית היהודי

האושר שבנשואין - לאשה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

האושר שבנשואין - לאשה

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/האושר-שבנשואין-לאשה/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 4
תכלית הנשואין 4
פתח דבר 5
פרק ראשון - רבוי שיחה מביא לקרוב 8
א. תועלת השיחה 8
ב. הערות ותוכחה 9
ג. וכוחים לפני הילדים 11
ד. פיוס כשיש מריבה 12
ה. אין לערב משפחה 13
פרק שני - אהבה והתאחדות 15
א. אהבה ואחווה 15
ב. הכרת הטוב לבעלה 17
ג. מהי התאחדות 18
פרק שלישי - כבוד לבעלה 19
א. מהו הכבוד לבעלה 19
ב. להתיעץ עמו 21
ג. זמן פנוי לבעלה 22
ד. נשים במאי זכיין 23
ה. כלה וחמותה 24
ז. צניעות 26
פרק רביעי - נשיאה בעול עם בעלה 26
א. מהי נשיאה בעול 26
ב. נשיאה בעול הפרנסה 27
ג. נשיאה בעול התורה 29
סוף דבר 31

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון CC BY-NC-SA 2.5 **- אסור בשימוש מסחרי**
בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) **ל הרב אפרים עובד שליט"א**
הרב אפרים עובד שליט"א - 6777145-03
עם הנהגות והערות מעשיות - מן השנה הראשונה ועד זקנה ושיבה
חוברת זו מיועדת רק לכלות ונשים

הקדמה

תכלית הנשואין

ביבמות (דף סג.) **אמר רבי אלעזר: כל אדם שאין לו אשה אינו אדם, שנאמר: "זכר ונקבה בראם... ויקרא את שמם אדם"** (בראשית ה', ב') וצריך עיון מדוע לפני הנשואין אינו אדם, ועוד שזה מדבר גם על האשה, וכמו שנאמר: "ויקרא את שמם אדם" מדלא אמר "ויקרא את שמו אדם", והאשה לכאורה לא נקראת אדם, יעוין בפירוש רבנו בחיי על התורה שם. וצריך להבין למה נקראו האיש והאשה אדם. ולכאורה שם אדם זה משום שהוא בא מן האדמה, אבל האשה לא באה מן האדמה אלא מן הצלע, ואם כן למה נקראת אדם, ועוד כתב רבנו בחיי שם, שאין האדם נקרא אדם אלא בסיבת הנפש והשכל, שאלמלא הם נמשל כבהמות נדמה, שעקר האדם זה הנשמה (הנפש והשכל), אבל הגוף אינו נחשב לכלום, אלא רק כלי להם, ושם האדם נקרא על מהותו שזה עקרו, דהינו הנשמה.

ובארו הראשונים דשם אדם הוי מלשון "**אדמה לעליון**", דהיינו תכלית בריאת האדם לעלות מהגוף והחמריות ולהדמות לעליון. ובמה אדם נדמה לעליון, כבר פרשו לנו חז"ל "**לדבקה בו**" במדותיו, מה הוא רחום אף אתה היה רחום, מה הוא חנון אף אתה היה חנון, מה הוא גומל חסדים אף אתה היה גומל חסדים, שהרי השם יתברך ברא העולם הזה והעולם הבא כדי להיטיב לנו, שהרי אינו צריך אותנו.

ועיין בספר "דרך ה'" להרמח"ל חלק א' פרק שני שכדי: להידבק בהשם יתברך לעתיד לבוא, צריך להידבק במדותיו בזה העולם, וכמו שנאמר: "ואתם הדבקים בה': אלקיכם (במדותיו) חיים כלכם היום" ליום שכולו ארוך. ונמצא לפי זה שמהות האדם להידמות לעליון במידותיו, ועיקר הדבקות במידותיו של רחום וחנון וגומל חסדים זה לאחר הנשואין שיש לו אשה ויש לה בעל, שצריך להיטיב זה לזה יום יום, מה שאין כן לפני הנשואין שאינו מחויב ליתן לזולת.

ועיין בספר מכתב מאליהו חלק א' בקונטרס החסד, דמטרת בריאת האדם שיהא נותן ולא נוטל, וזו תכלית הנשואין ליתן זה לזה, ועל ידי זה הם אוהבים זה את זה. וכן לפרות

ולרבות ולהעניק וליתן לילדיהם, ולכן צריך להרבות בילדים, כדי להעניק להם, שזו מטרת הנשואין בין האיש ובין האשה (עין שם)

במסכת סוטה (דף יז.) דרש רבי עקיבא: "איש ואשה זכו. שכינה ביניהן, לא זכו אש אוכלתן", ופרש רש"י שכינה ביניהם שהרי חילק את שמו ושיכנו ביניהן, יו"ד באיש וה"י באשה, לא זכו אש אוכלתן, שהקדוש ברוך הוא מסלק שמו מביניהן ונמצאו אש ואש.

ויש לעיין מה הכונה "זכו" ובמה תלויה זכות זו. ולפי מה שכתוב לעיל יש לפרש "זכו" מלשון כי זך וישר הוא, דהיינו זכוך המדות. שאם האיש והאשה זיככו עצמן, וכל אחד חושב להיטיב לשני ולותר מנוחיותו למען השני הם דומים לשכינה שנדבקים במדותיו ולכן שכינה ביניהן. אבל אם לא זכו אלא כל אחד חושב רק על עצמו אינם דומים לשכינה והשכינה מסתלקת מביניהן ונשאר ביניהן אש המחלקת, רחמנא ליצלן.

פתח דבר

יש כלות רבות שמתארות את חיי הנשואין כאושר מתוק. מתוך פינוק ועידון על ידי בן זוגה, אמנם, אחר הנשואין היא רואה שזה אינו כן כל חלומותיה נמוגו, אדרבה, יש עליה טענות על אשר אינה מכבדת את בעלה כראוי ואינה אוהבת אותו, והוא אינו רוצה לסייע לה ולפנקה כאשר חשבה, ואז יש מריבות ויאוש ומשבר. וזאת משום שסוברת שאין צריך להשקיע בנשואין, אלא רק לקבל ולא ליתן.

ולפי האמור בהקדמה לעיל אינה יודעת מה הן נשואין, אדרבה, מטרת הנשואין להיפך: להידמות לעליון ולהעניק וליתן לבעלה ככל היותר מתוך ויתור ואהבה, בין בשבחים ובין בתשומת לב, וכן להגיש ולהעניק לו כמו שיבאר להלן, שמטרתן להעניק לבעלה חום ולהכריז לו שהיא אוהבתו ומוכנה להיות לו לעזר, ואז הבעל יהא מוכן בלב וברצון גמור להעניק לה ולפנק אותה, ולקיים את כל חיוביו כלפיה.

היו כלות שחשבו, אני לא צריכה להדרכה זו יש לי מידות טובות, או כיון שאני מצליחה עם חברותי, ודאי שאצליח גם עם בעלי. אמנם אחר הנשואין נכשלו ונפלו לבירא עמיקתא עם מריבות ועוגמת נפש עד גירושין רחמנא ליצלן. וזאת כיוון שאין להן נסיון ואינן יודעות מהי מטרת הנשואין, ואיך אפשר להצליח בהן, ומה היא חובת האשה ובמה תוכל לסייע לבעלה ולרוממו ולשמחו, כדי שיוכל ללמוד ולהתעלות בלי צער ודאגה ובלי מריבות.

אין החברות והקשר עם בעלה דומים לקשר עם חברות, שזה מהלך ומערכה שונים לגמרי, ובלי ללמוד זאת היא תיכשל, והגם שיש דברים שבמשך השנים לומדים מן הנסיון, אחר שנכשלה בהם, שהרי אין חכם כבעל הנסיון, ואין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם, כמו שכתוב במסכת גיטין (דף מג.)

אמנם כיוון שברוך השם יש תורה וחכמיה, שכבר יודעים מה היא הדרך שצריך לילך בה בחיי הנשואין, הם יכולים לייעץ לנו מתחלה איך נלך, כדי שלא נכשל, ואם נשמע להם נגיע לתכלית הנשואין במהרה, וללא טעויות, מריבות ועגמת נפש.

וכמו שכתב הרמח"ל במסילת ישרים פרק ג', שיצר הרע. מטעה את האדם עד שרואה הרע כאלו הוא ממש טוב, והטוב כאלו הוא רע, ומתוך כך מתחזקים ומחזיקים במעשיהם הרעים, וכל זה מפני היותם תחת החושך וכבושים המה תחת ממשלת יצרם. אך אותם שכבר יצאו מן המאסר הזה, הם רואים האמת לאמיתו ויכולים לייעץ שאר בני אדם עליו. הא למה זה דומה, לגן המבוכה, הוא הגן הנטוע לצחוק הידוע אצל השרים, שהנטיעות עשויות כתלים כתלים וביניהם שבילים רבים נבוכים ומעורבים כולם דומים זה לזה, והתכלית בם הוא להגיע אל אכסדרה אחת שבאמצעם, ואמנם השבילים האלה מהם ישרים ומגיעים באמת אל האכסדרה, ומהם משגים את האדם ומרחיקים אותו ממנה. ואמנם ההולך בין השבילים הוא לא יוכל לראות ולדעת כלל אם הוא בשביל האמיתי או בכוזב, כי כולם שווים ואין הפרש ביניהם לעין הרואה אותם, אם לא שידע הדרך בבקיאות וטביעות עין, שכבר נכנס בם והגיע אל התכלית שהוא האכסדרה. והנה העומד כבר על האכסדרה הוא רואה כל הדרכים לפניו ומבחין בין האמיתיים והכוזבים, והוא יכול להזהיר את ההולכים בם לומר זו הדרך לכו בו. והנה מי שירצה להאמין לו יגיע למקום המיועד, ומי שלא ירצה להאמין וירצה ללכת אחר עיניו, ודאי שישאר אובד ולא יגיע אליו.

כן הדבר הזה מי שעדיין לא משלו ביצרם, ואין לו ולה נסיון לידע מה הן חיי נשואין, הם בתוך השבילים ולא יוכלו להבחין ביניהם. אך המושלים ביצרם שכבר הגיעו אל האכסדרה וכבר יצאו מן השבילים, וראו כל הדרכים לעיניהם בבירור, מכח התורה שלמדו ומכח הנסיון שעברו מהם ומאחרים, הם יכולים לייעץ למי שירצה לשמוע, ואליהם צריכים אנו להאמין מהי הדרך ומה הן התנאים כדי להגיע לשלום בבית, ולהגיע לתכלית הנשואין אדמה לעליון.

ולכן צריכה הכלה להכין לה הדרך הנכונה בה תלך בטח, להשרות שכינה בביתה, בית שתשרה בו גילה, רנה, דיצה וחדווה, אהבה ואחווה, שלום וריעות. וצריכה ללמוד היטב

את תפקידה בבנין הבית, וכן בבנין בעלה, כדי שיעלה במעלות התורה והיראה בשמחה וברוגע, והיא צריכה להכיר את טבע בעלה, ומה הן דרישותיו וצפיותיו, ולידע מה הן חובותיה כלפי בעלה. וכן צריכה לידע את הקשיים העלולים להתעורר, כדי ל"סור מרע" שלא יתעוררו קשיים, ואם התעוררו "ועשה טוב" לסלק אותם מיד בדרך נכונה.

בדורנו זה אנו רואים קשיים גדולים יותר בשלום בית, מריבות וגרושין רבים רחמנא ליצלן, שלא היו כן בדורות עברו. וזאת מכמה סבות:

א. אין מספיק הדרכה בנושא זה לחתן וכלה לפני נשואיהן, מה שאין כן בדורות עברו שקבלו הדרכה זאת מן ההורים והמלמדים.

ב. בזמן הזה מתרגלים נערים ונערות לפנוקים ומותרות ואנכיות, כיון שיש כל טוב וחיים קלים, ובפרט שכך היא התרגלה בבית הוריה, או שהיא עובדת ומרשה לעצמה לבזבז ולחיות חיי מתירנות, ולכן קשה לותר בנשואין לבן הזוג או לבת הזוג, וכשיש קשיים של פרנסה או מריבה או הרגשת קיפוח מהצד השני אינם יכולים לסבול ולוותר על כבודם. וכן יש קוצר רוח ואין סבלנות להמתין ולהתייעץ ולשאול ולהשתפר, ומגיעים למסקנות במהירות.

ולכן בדורינו זה צריך להרבות בהדרכה, גם לפני. הנשואין לחתנים וכלות, וגם לנשואים כבר איך להתמודד ולהצליח בנשואין. ולכן חוברת זו מתאימה גם לפני הנשואין וגם לאחר הנשואין, אף לנשואים שנים רבות.

אמנם התועלת מחוברת זו אינה באה רק על ידי קריאה בה פעם אחת, אלא על ידי שינון כמה פעמים. ועוד על ידי עבודה עצמית להתבונן מה זה נוגע לי, היכן צריך שיפור, שינוי מדות ותכונות, והתייעצות עם הבעל ועם חכמים איך להתנהג בכל שלב ושלב בחיי הנשואין.

השתדלתי לקצר בחוברת זו ולהתיחס להנהגה למעשה כלפי בעלה, וחוברת זו תמצית מהשיחות שמסרתי בעזרת השם יתברך לפני נשי אברכי הכולל, ומסקנות מתוך בעיות של שלום בית בכמה משפחות, וכן ממה ששמשתי את רבותי, וכן אשתי שתחיה סייעה לי בזה.

חוברת זו מיועדת רק לכלות ונשים, אבל לחתנים ואברכים כבר כתבתי בעזרת השם יתברך בחוברת אחרת, וכל אחד צריך ללמד את חיוביו.

קראתי לחוברת "חכמת נשים בנתה ביתה", על שצריכה האשה בחכמתה לבנות את הבעל, לרומם אותו ולהתנהג אליו כראוי, ואף שאינו מתנהג אליה כראוי, היא צריכה

לקרב אותו אליה ולהעניק לו, ועל ידי זה היא תיבנה אותו וגם הוא יעניק לה ויעבוד על מדותיו, ואז יהיו מאושרים בנשואיהם.
ובסיום אשא תפלה לחונן לאדם דעת: יהי רצון שתהא חוברת זו לתועלת ולזכות הרבים, שיהא שלום בביתנו ותשרה שכינה בינינו, ונמצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם.
המחבר

פרק ראשון - רבוי שיחה מביא לקרוב

א. תועלת השיחה

החזון איש כתב: שאהבה וקירוב באה על ידי ריבוי שיחה וריצוי, ומה שאמרו "אל תרבה שיחה עם האשה באשתו אמרו" וכו', באינו צריך לריצוי מדבר, ולא בשנה ראשונה שצריך להשתדלות התאחדות, שזה כונת היצירה "והיו לבשר אחד", ואמרו שכינה ביניהם.
ולכן אף אם הבעל אינו יוזם זמן לדבור ושיחה, כגון: שהוא שקוע בלמודיו או עסוק, צריכה האשה ליזום זמן לשיחה עם בעלה, ואין לה לחוש לביטול תורה של בעלה, וכל ערב צריכה לדבר עמו מעט, וכן מידי פעם אף לשיחה ארוכה יותר, כגון על הדברים שביניהם, על חנוך הילדים וכדומה. וההצעה לשיחה תהיה בבקשה ובשמחה, להכין לו מאכל ומשקה, כדי לפתוח את לבו. וכמו שכתוב: "טובה לגימה שמקרבת את הלבבות". אבל על ידי כעס ועצבנות אינה משרה אוירה טובה ורצון לשוחח ולשמוע את בעיותיה.
והשיחה אינה צריכה להיות ארוכה בזמן, אלא **המפגש יהא איכותי** , כגון: להקרין חיבה וחיוכים וכדומה בזמן קצר.
לפעמים טוב ליזום טיול, ואפלו קטן, כגון: בשכונה וכדומה, כדי לשוחח, שזה משרה אוירה של רוגע ופתיחות. ואם אי אפשר לטייל, יש לשוחח בבית באוירה טובה כדלעיל.
במסכת יומא (דף עה.) בארו חז"ל את הפסוק "דאגה בלב איש ישיחנה" ישיחנה לאחרים וישיחנה מדעתו, שעל ידי שמספר לאחרים דאגתו יוקל לו. וצריכים בשיחה להעלות את כל מה שמפריע להם, ולנסות לטכס עצה איך לתקן את הדברים. ועדיף לשפוך את שיחה בפני בעלה ולערב אותו עם רגשותיה ובעיותיה, מאשר לשפוך שיחה לפני משפחה או חברות, ובפרט במקום שהשתיקה שם יפה. ואף אם הבעל אינו מדבר אלא רק מקשיב לדבוריה, אין לה לרגוז על זה, עליה לדעת שזו תכונה גברית טבע האשה לדבר כמו שכתוב תשעה קבין של דיבור נתנו לנשים, וטבע האיש יותר להקשיב, ולכן אין הדבר צריך להרגיזה, ולא תחשוב שמשום זה אינה יכולה לפתח עמו שיחה.

נמצא שבדבורים אלה יש הרבה תועלת:

א. הם נקשרים יחד שיש להם שיתוף ברגשותיהם, שהוא מספר לה והיא מספרת לו על חויותיהם, וזה מרגיל הטבע זה עם זה, וכמו שכתב החינוך (במצוה תקפ"ב). (ולא תספר לו דברי גנאי עליה, כדי שלא תתגנה בעיניו ועיין להלן פרק ג' אות א' דבור המתחיל: ועוד). וכן היא צריכה לשמוע את בעיותיו ורצונותיו, ואם הוא מספר לה מה הוא למד היום, היא צריכה להראות התענינות ולשבח אותו על זה, ולא לדחות את דבריו בטענה שזה לא מעניין אותה, אדרבה, על ידי שהיא שומעת אותו הוא נקשר אליה.

ב. על ידי הדבורים היא מקלה על עצמה ועל בעלה כדלעיל, והם פותרים בעיות שונות, כגון: הילדים, פרנסה, הקשר שביניהם וכדומה, שזה מועיל לקשר שביניהם לחזקו ולאמצו, ולתקן החסרון מצדו ומצדה. וכן על ידי הדיבורים הם מתייעצים על הבעיות, ולאשה יש בינה יותר מן האיש, כמו שכתוב בבראשית רבה פרק י"ח סימן א', והיא יכולה לייעץ לו מה לעשות ואיך לעשות.

ואף בזמן שאינה טהורה מותר וצריך לשוחח, ואין לוותר על זה, שעל ידי זה הם נקשרים ופותרים בעיות כדלעיל. ואף שהשיחה מביאה לקרוב, זה קרוב בדעת שהוא צריך ומוכרח בכל עת וזמן. ואף שאין לך זמן צריך פחות הספק בבית ויותר מפגשים איכותיים ושיחות נפש.

ב. הערות ותוכחה

אמנם צריך מאד להיזהר בדבוריה עמו, שלא תצער אותו על ידי דבור תוקפני, או להזכיר לו את עברו או את טעותו, ואם צריכה להוכיח אותו צריך לומר זאת בעדינות וברמז, ולא בשעת טעותו, וטוב להקדים לפני כן בנועם מלים והארת פנים ובלבביות שהוא בעל טוב והיא אוהבת אותו, ואחר כך תאמר לו שאנחנו צריכים לתקן רק חסרון זה. ובפרט בזמן לחץ, כגון: שהוא עייף או רעב או צמא או שרוצה לילך לכולל או לעבודה, או בערב שבת וכדומה, לא לכעוס או להעיר לו, שהדברים אינם מועילים אלא אדרבה הם מוסיפים מריבה וצער, ובאופנים האלו השתיקה עדיפה. אלא אחר שאכלתם יחד את יכולה להעיר בעדינות, וכמו שכתוב גדולה לגימה שמקרבת לבבות, ואז הדברים מתקבלים.

וכל שכן שיש להיזהר שלא להראות בדבריה זלזול לבעלה, שהרי היא חייבת לכבדו, מלבד אסור אונאת דברים שנאמר בו: "לא תונו איש את עמיתו", יעוין במסכת בבא מציעא (דף נח:) אל תאמרי לו: אתה לא יודע להתנהג, וכדומה משפטים הפוגעים ועוקצים.

וכן אין לערך השוואות עם אחרים, כגון: למה אין אתה עושה כאחי או כגיסי או כאבי שזה פוגע בו, ואל תדון את האדם עד שתגיע למקומו, שלכל אחד יש טבעים ואופי שונה, או שהוא בא מבית שלא קיבל שם חום והענקה וזה חסר לו, או שאין לו מספיק כסף כאחיה וכדומה.

וכן לא תוכיח אותו בפני אחרים, כגון: בפני משפחה וחברים, ואדרבה לפני אחרים היא צריכה להצדיק את בעלה, וצריכה להגן עליו אף שדעתה אחרת ממנו, ואף שברור לה שהוא טועה (אלא אם כן הוא עומד לעבור איסור). ורק בביתם היא תסביר לו את טעותו בעדינות כדלעיל, וזה בונה את הנשואין, שהוא רואה שהיא מגנה עליו לפני אחרים אף שאינה סוברת כמותו, והוא מעריך אותה משום זה ונותן בה אמון ומתקרב אליה.

יש להזהר בשנה ראשונה בפרט, לא להעיר לבעלה הערות, אף שנראה לה שזה מאד נחוץ, כיון שזה גורם ביניהם נתק, שהוא מרגיש שנעשית לו רב, ובפרט שהם עדיין אינם מכירים זה את זה. ועוד שגם היא אינה מושלמת. אין האשה צריכה להיות מחנכת לבעלה אין זה תפקידה, אלא תפקידה להיות מסורה לבעלה עם חיוך וחן על פניה, ולקבלו תמיד בסבר פנים יפות. ורק אחר שהם יתאחדו כראוי אחר שנה ראשונה, ההערות יעשו רושם ויוסיפו איחוד ביניהם אם תעיר לו כראוי וכדלעיל, כגון: בזמן שיש ביניהם קשר וקרוב, וגם אז תאמר: ראוי או כדאי לעשות כך. ולא תאמר לו בלשון תוקפנית ומאשימה, וכן לא בלשון מתמיהה: למה עשית כך, ויכולה לומר לו: אנחנו נעשה כך, שהיא כוללת אותה עמו, אבל לא תאמר אתה צריך לעשות כן. וכן תסביר לו את הצדדים הכדאיים בזה, כדי שיהיה לו קל יותר. ויעוין עוד להלן אות ו' גבי שנה ראשונה.

והרבה פעמים רבוי הערות, ואפלו הערה אחת ליום, גורם לחץ ועצבנות ומונע הקשר ביניהם. ובפרט אותה הערה אל תנדנדי לו, ותזהרי שלא תעירי לו אלא רק את מה שמוכרח, ותתפללי לפני כן שזה יעזור. ורצוי להעיר לו בכתב כשיש צורך גדול, וזה ימנע כעס, וכן על ידי שמעירה רק בכתב זה ימנע מהערות שלא מוכרחות, שהרי היא מבקרת את מה שכותבת, ובפרט שזה בניחותא ולא מתוך כעס וריב, וזה בדוק ומנסה. חשבי תחילה במה אני לא בסדר כלפיו, באלו חיובים אני צריכה להשתפר, ומה אני מחסירה ממנו, שפרי מעשיך וממילא גם הוא ישתפר.

והעקר שלא להעיר בשעת טעותו, אלא למחרת תעירי לו ביחידות שלא לפני המשפחה, על ידי הדגשה בנועם מלים והארת פנים שהוא בעל טוב ואת אוהבת אותו, אלא שאנחנו

צריכים לתקן חסרון זה, דברי על התיקון ולא על המשגה בפעם הבאה תעשה כך או תקנה את זה בבקשה.

ג. וכוחים לפני הילדים

יש להיזהר מאד ממריבות וויכוחים ובפרט בקול, ואם הבעל מרים קולו, האשה תשתוק ולא תענה באותו זמן, עד שיהא זמן רגוע, ואז היא תגיב, בניחותא. שמריבות בקול רם כשהיא אינה מותרת ועונה לו, גורם כעס גדול יותר, ובפרט זה יכול לגרם חילול השם כשאחרים שומעים זאת, ואין העולם עומד אלא על מי שבולם פיו בשעת מריבה. ואף שהיא בטוחה שבעלה אינו צודק, היא לא תגיב לכעסו, אלא תעשה רצונו, ותמתין לזמן רגוע, כדי ליישב הענין, וכמו שאמרו חז"ל באבות: "אל תרצה את האדם בשעת כעסו".

ובפרט יש להזהר מויכוחים לפני הורים ומשפחה כדלהלן אות ה', וכן יש להזהר מויכוחים וחילוקי דעות לפני הילדים, שזה גורם הרס בחינוך הילדים, שלא יהיו ממושמעים להורים, וינצלו את זה, שאם האמא לא מרשה ילכו לאבא, ואם האבא אינו מרשה ילכו לאמא, ועוד שויכוחים בין ההורים יכולים לפגוע בבריאות נפשם, שהילדים ששומעים את הוריהם מתווכחים ולא מוותרים, נכנסים ללחץ ופחד וחוסר ביטחון, וכן הם מתרגלים לריב ולהתוכח ולא לוותר. והרבה פעמים ירדו הילדים בלמודים, משום שראו או שמעו את הויכוח בין ההורים. ומעוות קשה מאד לתקן. ועוד כשמביעים לפני הילדים דעה מנוגדת לשני, הוי פגיעה בשני.

אם האבא אמר או הבטיח או עשה דבר לילד שאינו נראה לאשה, אין לה להגיב לפני הילד ולסתור את דברי האבא, שלעתים האבא מרגיש פגוע שסתרו את דבריו, ומעמיד פנים ומתעקש, כדי לקיים דבריו, והוא יכול להגיב בזעם לפני הילד. אלא האשה תאמר לבעלה: אני צריכה להתייעץ עמך בנושא זה, והם ידברו על זה שלא לפני הילדים, ויבאו לילד עם דעה אחת מגבשת.

בבן סורר ומורה נאמר "איננו שומע בקולנו", ובמסכת סנהדרין (דף עא.) דרשו: שיהיו האב והאם שווין בקול שיהיה להם קול אחד, ממה שכתוב: "איננו שומע בקולנו", ולא כתוב בקולותינו דהינו ב' קולות שאם האב והאם אינם מאוחדים בקול והבן שומע ב' קולות, אין שום אשמה בבן, אלא הוריו אשמים שאינם מאוחדים בדעתם, ואיך יתחנך הילד? אדרבה הוא לא יעשה כאף אחד מהוריו, אלא יעשה מה שנראה לו.

ולכן צריך קולנו קול אחד שהם מאחדים בדעותיהם, ורק אז כשאינו שומע להם יש להטיל את האשמה עליו. ולכן לא יביעו ב' קולות לפני ילדיהם, אלא ידברו לפני כן ויגיעו לעמק השווה, ויאמרו לו דבר אחד בשם שניהם.

ואדרבה הילדים צריכים לראות ולהרגיש שאין מריבות וויכוחים בין ההורים, אלא הם מאוחדים בדעותיהם, והם אוהבים ומכבדים זה את זה, מותר וצריך להראות לפני הילדים גנוני חיבה של שבחים זה לזה וחיוכים זה לזה, (אבל לא בנגיעות חיבה), שזה נותן לילדים הרגשה טובה ובטחון והם בריאים וחסונים בנפשם. אבל אם הם רואים אצל הוריהם ויכוחים ומריבות, ואין אחד מוותר לשני, זה נותן להם חוסר בטחון ותסבוך נפשי כדלעיל.

וכן האם צריכה לדאוג שיכבדו את האב ויקומו לפניו, וכן האב צריך לדאוג שהילדים יכבדו את האם ויקומו לפניה.

ד. פיוס כשיש מריבה

אם היתה מריבה או אי הבנה בין בני הזוג, יש להשתדל להתפייס מיד, ולא לילך לישון בלי פיוס והבנה הדדית, אף שנראה לך שאת צודקת והבעל אשם, צריך להביא את הבעל למצב של שיחה נינוחה בלי כעס ועצבנות, כדי שיכיר את טעותו, ורצוי אף להכין לפני כן מיני מתיקה ושתיה, כדי שתהא אוירה נינוחה להידברות ולהבנה, כי גדולה לגימה שמקרבת לבבות, ואף שאת עייפה או הבעל עייף, או שאת כועסת, יש להתגבר למען השלום והשכינה בבית, כיון שאיש ואשה זכו שכינה ביניהם, ואם לא זכו חס ושלום, אש המחלוקת ביניהם, שהשכינה מסתלקת.

ובפרט כשהבעל בן תורה, תדאגי שלא ילך לכולל או לשעור כשעדיין לא השלמתם, שאז אינו מיושב בלימוד וחושב על המריבה.

אל תמתיני עד שהוא יבא ויפייס אותך, ואף שנראה לך שהוא האשם, אלא תקחי את היזמה למען השראת השכינה ביניכם, ותותרי על כבודך משום כבוד בעלך, ותתנצלי חבל שכך יצא, לא ידעתי איך להתנהג, ואחר שהוא שומע התנצלות ממך, הוא נפתח ומוכן לשמוע את סבת המריבה, ואז תביאי אותו למצב של הבנה בטעותו. וזכרי מריבה זו סיבה גם לעליה ולהבנה הדדית, שבע יפול צדיק וקם על ידי הנפילה קמים ועולים. ואין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם.

וגם אחר שהבעל הבין את טעותו ופייס ובקש מחילה, תבקשי גם את מחילה על הכעס או הריב, ואל תזכירי לבעלך אחר כך את הסבה למריבה ואיך הוא התנהג, כדי שלא לגרם שוב מריבה והקפדה, שהבעל יחשב אף אחר שפייסתי אותה והשתדלתי להשתפר, היא עדין מזכירה לי חטאי העבר, וזה יכול לגרם שוב למריבה, או שבפעם אחרת לא יתאמץ לפייס אחר המריבה.

ובפרט יש להזהר ממריבה והקפדה בשבעה נקיים, וכל שכן לפני הטבילה, כדי שתהא ביניהם אוירה טובה של התקרבות ולא מריבה והקפדה, ושלא יהיו חס ושלום בני מריבה בנים עם מדות רעות המורדים ופושעים בהקדוש ברוך הוא, כמו שכתוב בשלחן ערוך סימן ר"מ סעיף ג'.

וכן בערב שבת או בליל שבת יש להזהר ממריבה, שהיצר הרע מנסה לחרחר ריב ומוסר את נפשו על זה, כמו שכתב בספר "כף החיים" לרבנו חיים פלאג'י סימן כ"ז אות ל"ה בשם החיד"א, ולכן אין לעורר אז שום מחלוקת והקפדה, אף שהבעל לא מסייע מספיק, ויש להעיר לו על זה בניחותא בזמן אחר, כגון ביום חמישי לפני ערב שבת.

יש שסוברים שאם אין מריבות בבית, זה סימן שהם בשלום ואין צריך לעבוד על שלום בית, וזו טעות חמורה, שהשלום בית אינו רק הימנעות ממריבות, נכון שצריך לעשות הכל כדי שלא יבאו לידי מריבות, אבל זה לא מספיק, אלא הקשר בין איש לאשתו צריך להיות תמיד בעליה ולא במצב עומד, וזה מתחיל משנה ראשונה, וכמו שתקנו לנו חז"ל בברכת הנשואין: "אשר ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גילה רנה, דיצה וחדווה, אהבה ואחווה, שלום ורעות" שזו דרך עליה בקשר ביניהם, עד רעות שזו אחדות גמורה. וכתב בספר החרדים, שהקדוש ברוך הוא משרה שכינתו רק במקום שיש שלום. יעוין להלן פרק שני אות א'.

ה. אין לערב משפחה

כשיש אי הבנה בין בני הזוג או מריבה, אין לערב בזה אף אחד מבני המשפחה, ואין לספר זאת לא להורים שלו ולא להורים שלה, אדרבה הם צריכים לידע שהכל ביניהם מתנהג כשורה, שאם יספרו שהם אינם מסתדרים או שיש מריבה ביניהם, זה יכול להזיק יותר, כיון שאדם קרוב אצל עצמו, ויכולים ההורים שלו להיות משוכנעים שהבעל צודק והאשה טועה, ואז ידברו על ליבו שלא מגיע לה שיכבד אותה או חס ושלום שיתגרש ממנה. וכן ההורים שלה יכולים לחשוב שהבעל טועה ולהצדיק את בתם, ויכולים לשכנע את בתם לעזב את בעלה ולחזור אליהם, רחמנא ליצלן. ובפרט שהם נוגעים בדבר. וכן לפעמים אין להם דעת תורה:

אין זו דרך תורתנו שהאשה תברח מן הבית לבית הוריה, או לצער את בעלה ולמנעו מן התשמיש, או שאינה טובלת בזמן וכדומה, ועוד שאז היא נקראת מורדת בבעלה וידה על התחתונה. אין להסיק מסקנות מהירות, ולחשוב שאנו לא מתאימים, או לחשוב על בריחה מן הבית או גרושין, רחמנא ליצלן, אף שההורים שלה לוחצים על זה, היא צריכה

לידע שהבעל חשוב לה מן ההורים, וצריכה לידע איך להסתדר עמו ואף להתכופף ולהכנע אליו, ולא להתייעץ עם הוריה.

במקרה של מריבה צריכים בני הזוג תחלה לישב: ולדבר בניחותא, ולנסות לפתר את הבעיות, ואם אינם יכולים לפתר את בעיותיהם, אין לגשת להורים ולערב אותם בזה, אלא יש לשניהם לגשת לרב ולשפוך את שיחם לפניו, ולקבל את הנחיותיו אף שקשה להם לקיים זאת, ואף שאומר לך על ימין שהוא שמאל, יש לו חכמה גם מכח התורה שלמד וגם מן הנסיון, ולכן יש לסמך עליו ולילך לאורו, ורק אז אפשר להצליח בנשואיהן להשיג השלום והאהבה ביניהם, וכמו שכתוב לעיל בהקדמה.

ו. התקופה הראשונה לאחר הנשואין.

מיד אחר שנסתימו שבעת ימי המשתה, את מגלה בבעלך. תכונות וטבעים שלא ידעת קדם, כגון: עצלות קם מאוחר, אינו מתמיד ואינו מברך כמו שחשבת, הוא שכלי ולא רגשי, אינו מגיב בצורה הולמת, אלא בחריפות. התנהגותו מוזרה לך, אינו בשל לנשואין, נפגע מכל דבר, אוהב כבוד ושלטון ומראה שליטה עליך בטענה שאת קנויה לו, מתנגד לשליטה והתערבות אחרים הורים שלו או שלך, אוהב להסתגר בביתו ובפינתו, אוהב חופש ודוחה דברים לעתיד, ועוד תכונות גבריות שהן זרות לך.

האשה מתחילה להתאכזב ומופתעת מאד מבעלה, ושואלת למה לא הבחנתי קדם, למה זה מגיע לי, אני משתדלת והוא כלל אינו משתדל, ואז מתחילה האשה לבכות, להתרגש, לריב עם בעלה, ומתחילה מלחמה על הכבוד והשלטון, מי יוותר לשני.

זו טעות גמורה, הרבה מן התכונות והטבעים הנ"ל הם שווים אצל הרבה גברים, ומה גם שלבעל אין נסיון חיים כמו האשה, שלא התמודד בחייו ואינו בשל לחיי הנשואין, שאינו רגיל למצב של נשואין, ובפרט שהוא מאד שכלי ולא מספיק רגשי, ואינו יודע לחשוב על פתרונות.

אל תאבדי עשתונות ואל תבכי זה לא יעזור כלום, אלא יחמיר את המצב והפער שביניכם, שאין הבעל אוהב: אשה בוכיה, וגם יש להזהר שהבכי לא יהיה קטרוג על בעלך. וכמו שכתוב במסכת כתבות (דף סב:), אלא צריך להתחיל לעבוד ולעלות, חכמת נשים בנתה ביתה, אל תפחדי מהתמודדות, ואל תתיאשי ,זוגך משמים וזה הבעל שמתאים לך, ורק הוא מתאים לך, ועמו את צריכה להסתדר כל חייך.

את צריכה להכיר היטב את תכונותיו ובעיותיו של בעלך, כדי שתדעי איך להתמודד ולעזור לו להיבנות ולהגיע לשלמות, את צריכה לשמוע אותו בסבלנות ולהיות רגישה ומבינה לרוחו, אל תנדנדי לו ואל תוכיחי אותו, בשבילו זו תקופה קשה המעבר מבחור

לנשוי, תני לו לעבר תקופה זו בשקט ושלוה בלי מריבות ונדנודים, ואל תנסי לשנות את תכונותיו הטבעיות אי אפשר לשנות מציאות וטבע, ובפרט טבעים ותכונות של גברים, כך צריך להיות וזו השלמות כדי לבנות בית ולהשלימך. כל איש בטבעו "והוא ימשול בך", חבל להתחכם נגד גזרה זו שהיא מאת ה' יתברך, אם לא תתני לו זאת בחכמה, הוא יקח זאת בכח. שנני לעצמך אני צריכה לקבל אותו כמו שהוא, וגם הוא יקבל אותי כמו שאני.

תכונות שאינן טבעיות ומיחדות לגברים, אפשר לשנות, כגון: סגירות מהחברה, חוסר רגש, עצלות, פגיעה וכדומה, אבל את זה יש לעשות בזהירות רבה ובעדינות ובסבלנות, כדי שלא לפגוע ברגשותיו חס ושלום, לוקח כעשר שנים עד שאת מכירה אותו כראוי, והכרות זו דורשת פתיחות משני הצדדים, על ידי שיחות וקשר שמאחד בין שניהם.

הבעל צריך להיות משוכנע שאת שלו ורק שלו, וכן שאת זקוקה לו ואוהבת אותו ומשתוקקת אליו מאד, וכשהוא יהא משכנע בזה הוא יעשה הכל למענך, כל רצונך ושאיפותיך כדי שתהיי מרוצה ממנו ומאשרת עמו, הוא ילמד טוב ויתנהג כראוי. ולכן חשבי תחלה במה את לא בסדר כלפיו, ובאלו עניינים את צריכה להשתפר, ומה את מחסירה ממנו, שפרי מעשיך וממילא גם הוא ישתפר.

יעוין עוד לעיל באות ב' גבי הערות ותוכחה לבעל.

גם כשצריך לשנות דבר אל תקראי לזה מריבה, אין את נערכת למלחמה, אלא תקראי לזה ליבון דעות דבר שמיושב ומתוכנן לשבת ולשוחח ולפתוח את הנושא שמציק לך. רשמי לעצמך את המעלות שיש בו, וזה יקל עליך, וכן - שבחי אותו על מעלותיו, ואת חסרונותיו תעלימי, ובפרט בשעה שנכשל תעלימי עין "אל תראה את האדם בשעת קלקלתו", ואדרבה אז צריך לתמוך בו יותר, והתמיכה בדברים גשמים, וכן עודדי אותו, תאהבי אותו עם כל חסרונותיו, ותדגישי לך את מעלותיו, ותזכו לשמחה בבית ועליה ברוחניות, ובהשראת השכינה בבתיכם.

פרק שני - אהבה והתאחדות

א. אהבה ואחווה

בכל שבע ברכות של ימי הנשואין מברכין: "אשר ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גילה, רנה, דיצה וחדווה, אהבה ואחווה, שלום ורעות". זה סדר העליה בבני הזוג, אינו מספיק שאין מריבה ביניהם, זה רק "סור מרע" למנוע ממריבות, אבל עדיין שלום אין ביניהם "ועשה טוב", סדר ההתקשרות ביניהם מתחיל על ידי ששון ושמחה, לא עצב

ולא קפידא, לא סגירות ולא שתיקה, אלא על ידי ששון ושמחה של החתן והכלה עולים מעלה מעלה, תחלה מגיעים לגילה ואחר כך לרנה וכו', ואחר כך לאהבה ואחווה, ורק אחר כך מגיעים לשלום ורעות שזו התאחדות גמורה להיות כאיש אחד בלב אחד. היאך מגיעים לקשר זה התאחדות בלב ונפש?

רבנו אליהו דסלר זצ"ל בספרו "מכתב מאליהו" חלק א' בקונטרס החסד פרק ד' כתב: שהאהבה באה כתוצאה מן הנתינה, וכן כתוב במסכת דרך ארץ זוטא פרק ב' אם חפץ אתה להידבק באהבת חברך, הוי נושא ונותן בטובתו. וב"מכתב מאליהו" שם פרק ו' כתב גבי האהבה בין בני הזוג: כשנותנים זה לזה יאהבו זה את זה, וצריכה להיות כל שאיפתם ליתן ולהשפיע נחת ועונג זה לזה. וכך היה אומר תמיד לזוג בעת שמחת כלולותם: הזהרו יקרים, שתמיד תשאפו להשביע נחת זה לזה, כאשר תרגישו בכם בשעה זו, ודעו אשר ברגע שתתחילו לדרוש דרישות זה מזה, הנה כבר אשרכם מכם והלאה.

ולכן יש לאשה להעניק לבעלה חום ואהבה, וליתן לו את כל צרכיו, ולעשות בשבילו את כל רצונו, וכמו שכתוב: איזוהי אשה כשרה העושה רצון בעלה, ואפלו רצונות הנראות לה בלי טעם ואינם הגיוניים, (אבל אם רצונו בדבר אסור אין לעשות זאת, אבל יש לבדוק היטב אם זה אסור). ויש לעשות רצונותיו בלי להתוכח זוהי אשה כשרה אשר תביא את הקשר ביניהם, ועל ידי זה תגבר האהבה ביניהם. יעוין להלן פרק שלישי אות א' ב'.

וכן כשחוזר הבעל מהכולל או מהעבודה או משעור... צריכה האשה לקבל אותו בסבר פנים יפות, וכמו שכתוב באבות פרק א' משנה ט"ו: "הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות", וכל שכן את בעלה. וכן היא צריכה לשבח אותו על שלמד ולחייך לפניו, וכן להתלבש ולהתקשט לפני כן, כדי שתהא נאה לפניו. ויש ליתן לו לישב, להכין לו שתיה ולשאול אותו אם הוא רעב, ולהגיש לו דבר מאכל, ובפרט לפני הילדים יש לייקר ולכבד את האבא ולשבח אותו. ולומר לילדים שצריכים כולם לעמוד לפני האבא כשנכנס. ובפרט כשחוזר מלימוד תורה, יש לשבחו ולכבדו, שעל ידי שהם שומעים את השבחים שלה על שלמד תורה ורואים את כבוד האבא שלמד תורה, נכנסת אהבת תורה בלבם, וזה המוסר הגדול שרואים בלי להוכיח ולדבר אליהם, חכמת נשים בנתה ביתה, לייקר את לימוד בעלה לפני הילדים. ורק אחר כך תוכל לספר לו את טרדותיה וקשייה עם הילדים, ולומר לו שצריך עזרה בהשכבת הילדים או ללמד אתם וכדומה, כיון שלבו כבר פתוח אליה מחמת שקבלה אותו בסבר פנים יפות, אבל אין לקבלו בטרוניא ובבקשות עבודה ועזרה אין זה כבוד הבעל, וכן הוא יכול לסרב ויכול להווצר ריב ווכוח על לא דבר.

ב. הכרת הטוב לבעלה

הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל (בעל מחבר ספר קהלות יעקב), באר, שאהבה בין בני הזוג צריכה להיות מסוג אהבת חברים, שיש להם ענינים משותפים וכל אחד מסתייע ומסייע זה לזה, וכן האהבה מצד הכרת טובה, שתצייר האשה בדעתה אילו לא היתה משיגה בעל בשום אופן והיתה נשארת גלמודה, כמה צער למכאוביה היה לה מזה, ועל ידי בעלה היא מסודרת בהחיים שלה, והוא לה מבטח ומשען, ונותן לה את צרכיה. ולכן היא צריכה להכיר לו טובה, וענין הכרת הטובה הוא גדול לאין שעור. ובחז"ל במשנת רבי אליעזר פרק ז' אמרו: כל הכופר בטובתו של חברו, לסוף כופר בטובתו של קונו, ועין שם שהחמירו מאד בזה, ועל אהבה כזו חייבו חז"ל, ואהבה זו אינה ממדת התאוה כלל, רק מאחת המדות הטובות שמחויבים בזה.

נמצא שהאשה צריכה להכיר טובה לבעלה על כל מה שעושה למענה, אף שנראה לה שהיה צריך לעשות בשבילה הרבה יותר, היא צריכה לדעת להנות ולהודות על כל דבר פעוט, זה עדיף מאשר להתאכזב בכל פעם. וכן היא צריכה להתבונן במעלותיו ובמה שמעניק לה, ולא בחסרונותיו ובמה שמחסיר ממנה. ואדרבה, על ידי שתעניק לו ותכיר לו טובה, הוא יעניק לה יותר.

וכל שכן אם בעלה אברך או קובע עתים לתורה, והיא זוכה לסייע לו שיתמיד בלמודיו, היא צריכה להכיר את מעלתו, שבזכותו היא זוכה לכתר תורה ולשכר גדול מאד בתורה. וכמו שכתוב במסכת ברכות (דף יז.) אמר לו רב לרבי חייא: על ידי מה הנשים זוכות לשכר בעולם הבא? בשכר ששולחות בניהם ללמוד בתלמוד תורה, ושולחות את בעליהן ללמוד תורה, והן ממתינות לבעליהן עד שיחזרו מלמודן. ולכן צריכה להעריך את בעלה ולסייע לו ולעשות רצונותיו, וכן צריכה לעודד את בעלה ולשבח אותו על שלומד תורה, ולומר לו שבזכות לימודו היא יותר מעריכה אותו ואוהבת אותו, ועל ידי זה היא נותנת לו כחות ועידוד להתמיד יותר, וכן בכל מעלה רוחנית היא תעודד ותשבח אותו. ואין להעיר לו כשאינו מתנהג כראוי, אלא כשהוא לומד או מברך כראוי וכדומה, היא תשבח אותו ותאמר לו שהיא אוהבת אותו ומייקרת אותו על ידי זה, ואז הוא יותר יזדרז בדבר זה.

ולקבל את בעלה בכל פעם בסבר פנים יפות ובחיוך משמח, זו הכרת הטוב הגדולה ביותר, אף אם בתחלה יהא חיוכה רק חיצוני, מכל מקום לאחר זמן על ידי ההרגל ישרש בנפשה וחיוכה יהא כבר פנימי, וכמו שכתב במסילת ישרים פרק ז' כי התנועה החיצונה מעוררת הפנימית, ובודאי שיותר מסורה בידו היא החיצונה מהפנימית.

ג. מהי התאחדות

עקר ההתאחדות בין בני הזוג אינו בגוף ובחיצוניות וביופי, שזוהי אהבה תלויה בדבר, וכשאי אפשר להתאחדות זו, כגון: בזמן נידתה או כשמזדקנים, כל ההתאחדות נמוגה ויש ביניהם ריחוק ומריבות, כמו שמצוי בזוגות מבוגרים. אלא עקר ההתאחדות צריכה להיות בלב ונפש, מתוך הערבה פנימית והכרת הטוב ושימת לב למידות הטובות, כגון: אהבת תורה ואהבת ה' ונשיאה בעול וכדומה, שזה גורם לאהבת נפש וקשר פנימי, ואז הם מאוחדים בלב ונפש גם במצבים קשים, ועד זיקנה ושיבה דשנים ורעננים יהיו באהבתם.

איחוד זה אפשר לעשות על ידי שיחות וריצוי, וכן על ידי, בדיחות וקלות ושחרור הרגשת הזרות, אבל רצינות וגנוני כבוד ודרך ארץ אין להם מקום בין בני הזוג, אלא לאנשים זרים, אבל כלפי בעלה שהם כגוף אחד, וכמו שכתוב: "והיו לבשר אחד", צריך לשחרר את כל ההרגשות החוצצים, בין בלב, כגון: הפער שביניהם שיש להם אופי שונה וכדומה, וצריך להגיע לאיחוד דעות. ובין בגוף, כגון: על ידי שחוק וקלות ראש המרגילים ביניהם, לא רק כשהיא טהורה, אלא אף כשאינה טהורה וצריך להתרחק, אין להוסיף בהרחקות שאינן מבארות בפוסקים, ואדרבה, צריך שתהיה הרגשה קלה של בדיחות, דבורי שבח, חיוכים זה לזה, והכרת הטוב כדלעיל אות ב'. אוירה של שמחה ביניהם מאחדת הרבה, אבל רצינות ותוכחה ודאגה אינה מאחדת כלל.

ועוד על ידי שהיא משתפת אותו בכל ענייניה, וכן: כשהיא משתתפת עמו בכל ענייניו הם מתאחדים, כגון: להודיע ביציאתה לאן היא הולכת ובשובה מה עשתה, ולומר לו: שלום ולהתראות בשמחה ובלבביות. ואם היא מאחרת, צריכה להודיע לו שלא ידאג, וגם בזה היא משתפת אותו בעניניה. וכן לשאל מה הוא לומד, באיזה נושא, מה התחדש לך בהלכה או בהשקפה. וכן בעניני הבית, החובות וכדומה, שככל שהם יותר משותפים בעניניהם, הם פותרים את הבעיות יחד, והם מתקשרים ומתאחדים, שאם יש לשניהם בעיה אחת ומנסים לפותרה יחד זה מקשר ביניהם.

וכן צריכה להתרגל לדבר עמו בלשון אחדות אנחנו, בשבילנו, למטרתנו וכדומה, ולא בלשון יחיד אני אתה, שלי שלך, כדי להרגיל שהם מאחדים כאיש אחד בלב אחד.

וכן על ידי שאומרת שבחים לבעל זה נותן לו סיפוק להמשיך בזה, ובפרט לומר לו: אני מאושרת לשמע זאת ממך, אתה לא יודע כמה נתן לי המשפט שאמרת לי, וכיוצא בזה בהודאת תודה על מלה טובה, וזה ידרבן אותו להמשיך לשבח אותך. וכן תשדרי לו שאת מרוצה מדבר פעוט שנתן לך.

פרק שלישי - כבוד לבעלה

א. מהו הכבוד לבעלה

הרמב"ם בפרק ט"ו מהלכות אישות הלכה כ' כתב: וכן צוו על האשה שתהיה מכבדת את בעלה ביותר מדאי, ויהיה עליה מורא ממנו ותעשה **כל מעשיה** על פיו, ויהיה בעיניה כמו שר או מלך, מהלכת בתאוות לבו ומרחקת כל מה שישנא, וזה דרך בנות ישראל ובני ישראל הקדושים והטהורים בזווגן, ובדרכים אלו יהיה ישובן נאה ומשובח.

ענין כבוד הבעל מבואר במסכת קידושין (דף ל"א), שאתה. ואמך חייבים בכבוד אביך, ומבאר שם שזה חיוב מן התורה. והכבוד לבעלה צריך להיות יותר מן הכבוד לאביה ולאמה, כיוון שהיא משועבדת לבעלה. ולכן כתב הרמב"ם שתהיה מכבדת את בעלה ביותר מדאי יותר מכל אחד.

ודעת בעלה ורצונו קודם לפני כל אחד, שאף על גב שאביה ואמה אינם מסכימים לדעתו, היא צריכה לעשות את רצונו, אף שזה יפגע בהוריה או יגורם נתק ביניהם, אבל תיזהר לעשות זאת בעדינות, כדי שלא תהיה ביניהם מריבה, ומותר לשנות מפני השלום אני לא יכולה כעת וכדומה, וחכמת נשים בנתה ביתה זו אשתו של און בן פלת שעשתה בחכמה, כדי למנע מחלוקת וריב על ידי בעלה. וכשיש ריב ומחלקת במשפחה, היא צריכה להיות תמיד לצד בעלה ולא לחלוק עליו. ואף שנראה לה שאינו צודק, היא תהיה לצדו, ורק בבית ובצנעה תרמוז לו בעת רצון ובנחת את טעותו, אם יקבל מוטב, ואם לאו היא תקבל דבריו ולא תריב עמו, (כיוון שזה אינו נוגע לאיסור).

וכן ענין הכבוד לבעלה לעשות את רצונו ותאות לבו, כמו שכתב הרמב"ם: מהלכת בתאות לבו, והביא בהגהות מימוני על הרמב"ם שם אות ס' תנא דבי אליהו בפרק ט': וכי מה טיבה של יעל שבאתה תשועה גדולה על ידה? אמרו אשה כשרה היתה ועושה רצון בעלה, מכאן אמרו: אין לך כשרה בנשים אלא אשה שעושה רצון בעלה. והיינו לא רק מה שבעלה מבקש ממנה במפורש, שהרי לא כתוב עושה בקשתו אלא רצונו שהיא צריכה לשער ולהבין מה רצונו ותאוות לבו, אף שלא ביקש ממנה, ולעשות בשבילו אפילו לפני שביקש ממנה, כיוון שזה רצונו ובזה יהא לו נחת רוח. ואף שקשה לה לקיים רצונו, היא צריכה להתאמץ בזה, שעל ידי זה היא מסייעת לו ומעודדת אותו, ועל זה נאמר: כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא את מחזיקה את בעלך.

ולכן כשבעלה חוזר מן הכולל או מן העבודה או משעור, היא צריכה להגיש לו משקה קר או חם, לפי תאוות לבו, שהיא יודעת במה שחפץ, או להציע לו ולשאלו במה חפץ, וכן להציע לו מאכל אם הוא רעב, ולהכין לו ארוחה שאותה הוא אוהב. וכן מאכלים

לשבת החמין והסלטים לעשות כרצונו. וכן היא צריכה להרגיל את הילדים לכבד את האבא לעמוד לפניו כשנכנס לחדר, להגיש לפניו אוכל ומשקה וכדומה.
וכן היא צריכה לאכול עמו בשמחה ובמצב רוח, אבל אם היא מכינה לו שולחן ואינה אוכלת עמו ומחזירה לו את הגב, וכל שכן כשיש לה אז גם טענות נגדו זו נקראת אשה רעה, וכמו שכתוב במסכת יבמות (דף סג:)
עליך לדאג ולהשתדל שלבעלך ייטב עמך בביתך, וירגיש פינה שקטה וחמה, כדי לברוח לשם מבעיותיו, הוא רוצה להרגיש אשה בביתו שמקרינה חום ואהבה, אשה שמעריצה ומעריכה אותו ומכבדת אותו, אשה שמצפה לו ושמחה לשובו, אשה נאה בעלת חן עם חיוך האוהב, אשה שחושבת על בעלה ועושה את רצונו, מתעניינת בשלומו ורוצה לעזור לו. ואם הוא רואה שזה אינו, הוא יכול לחפש הזדמנויות לברוח מהבית וממך לפינה אחרת לבית הוריו, או לחפש ספוקו בחברה, או (יברח) למקום לימוד שקט, או שיריב עמך, יצעק או יכנס לדכאון ומשבר נפשי, חס ושלום. הכל תלוי בך, אל תעכבי ממנו את מה שמגיע לו ממך, ואל תזלזלי בו בהופעה חיצונית, בדעותיו, בשכלו ובלמודו.
ועוד חשוב לבעלך מאד שיהיה לו אמון מלא בכל מעשיך, בכל דבר תתייעצי עמו, אם שגית או איחרת וכדומה תתנצלי, היי גלוית לב לבעלך ואל תשמרי סודות מפניו, אלא היי פתוחה לפניו בכל דבר, תספרי לו את בעיותיך ועברך, מצוקותיך וחולשותיך, ועל ידי שהוא מכירך הוא יעזור לך יותר, וגם יהיה פתוח אליך לספר את כל רגשותיו ורצונותיו, וזה מביא להתאחדות, כיון שהוא מרגיש שאת שלו, אבל אם תסתירי ממנו דבר והוא ידע זאת, הוא ירגיש חסר בעלות וחסר אמון בך, ויפגע מאד ויתרחק ממך.
בספר ראשית חכמה פרק דרך ארץ כתב: צריכה האשה. להיות דבריה עם בעלה בחן ובתחנונים, בכבוד, בבושה, בענווה, ותשמע דבריו, ותעשה רצונו, ותשתוקק אליו בעת שהולך בדרך, ותהי מצפה ומייחלת יום בואו, ועת שהוא עימה תראה לו שמחה תמיד, ותשמור עת אכילתו, ותעשה לו מטעמים כאשר אהב, ותבטל רצונה מפני רצונו, בעת כעסו תיישבהו, ובעת צרתו תשיחהו, ובעת רעתו תנחמהו, ואפלו תהיה לה דאגה בלבה תסתירנה, כדי שלא יתעצב, מקושטת תמיד לפניו, בענווה, בחן ובצניעות, ויהיו בגדיה בכל עת נקיים, תכבד אביו ומשפחתו ואפלו הם בזויים, ותהיה שמחה במתנתו ותראה שהיא מרובה, אפילו היא מועטת.
אל תעכבי את חובותיך כלפי בעלך, אף שהוא אינו ממלא חובותיו כלפיך, וכל שכן שאל תאיימי עליו אם לא תקנה לי דבר פלוני, או לא תעשה דבר זה בשבילי, לא אתקשט לכבודך, או לא אסדר הבית, או לא אטבול, או לא אתייחד עמך וכדומה, זו דרך נשים

טפשות, שמלבד שהן משעבדות לו, הן פוגעות ברגשותיו, וזה לא יעזור שימלא חובותיו כלפיך, אדרבה, אם תמלאי את כל חובותיך כלפיו, ותתנהגי אליו כראוי, ותראי שאת אוהבת אותו ומעריכה ומעריצה שלו, ורוצה בטובתו ובעלייתו ברוחניות ובגשמיות, ותראי שאת שלו, הוא ימלא את כל רצונותיך ושאיפותיך.

אף אם בעלך כועס עליך או צועק, אל תאבדי עשתונות, בדרך כלל זה רק כעס חיצוני ואינו שונא אותך, אדרבה, אהבתו אליך נשארה, אלא רק משום שחסר לו את מה שמגיע לו ממך, הוא כועס לזמן קצר, תתבונני מה את מחסירה ממנו והשלימי זאת, ותתנצלי ותראי לו חיבה, ותראי שהוא ישתנה לטובה.

ב. להתיעץ עמו

האשה צריכה להתיעץ עם בעלה על כל דבר, כגון על מקום עבודה, על קנית דבר מסים אם כדאי ואם זה לרוחו. וכמו שכתב הרמב"ם: ותעשה כל מעשיה על פיו, והדגש על כל מעשיה

שלא תעשה מעשה אחד בלי לשאל אותו, ולא תהא פזיזה, כדי שלא יגרם ריב ווכוח על שעשתה או קנתה דבר שאינו חפץ בו. וכן כתוב בזהר הקדוש בפרשת בראשית: אין רשות לאשה לעשות מאומה בלי רשות בעלה.

וכל שכן כשהיא צריכה להעדר מן הבית, כגון: לבקר מישהי אולילך לבית הוריה לכבדם, היא צריכה להודיע לו ולבקש רשות, ובפרט אם זה על חשבון הבית או הזמן שבעלה בבית. ובעלה קודם לכבוד הוריה, שהרי היא פטורה מכבוד הוריה אם זה נוגד את כבוד בעלה, ובעלה אינו מסכים לזה, וכמו שכתוב לעיל.

ואם בעלה התנגד לדבר כשהיא רוצה לעשות, ואפלו כשהיא רוצה לילך לבית הוריה, עליה לקבל זאת ולא לריב עמו ולהתוכח, שאם תכעס עליו או תקפיד על בעלה ותצער אותו, או תנזף בו או תראה פנים זועפות, הרי כבר לא עשתה רצון בעלה, ואין לה מורא ממנו ואינו בעיניה כמו שר או מלך. וכן אסור לאשה להרים קולה לפני בעלה, וכל שכן לצעק עליו.

ואף שזה מגביל אותה ואינה מרגישה שהיא חופשית לעשות כרצונה, ואפלו בעשית מצות ככבוד הוריה או עזרה ליולדת וכדומה, שאם בעלה מתנגד אין לה לעשות זאת, היא צריכה לידע שזה רצון השם יתברך וזה הטוב לעשות רצון בעלה ולסיע לו ראשונה. הוא קודם לכלם, למטרה זו היא באה לעולם ונשאת דוקא לו, זה התקון שלה, ולא דברים אחרים שנראים לה מצות גדולות. עליה לשנן "אעשה לו עזר" בשביל זה נולדתי. וזה

דרך בנות ישראל הקדושות והטהורות בזווגן, כל הזמן לחשב מהו רצון בעלי ומהו דעתו בזה זה אעשה ולא אחרת.
ובדרכים אלו יהיה ישובן נאה ומשבח שהרי. כששומעת לבעלה ועושה את כל רצונו, היא עושה את תפקידה ואת מטרתה בביאתה לעולם, ועל ידי זה יהיה שלום בינה לבין בעלה, ותשרה שכינה בבית, וכן הילדים ילמדו לעשות רצון ההורים, שאם האמא תתנגד ולא תשמע לבעלה, גם הילדים לא יקימו רצון האבא או האמא, וכן הילדים ישמעו מריבות ביניהם, וזה אסון לכל חנוכם, וכמו שכתוב לעיל פרק ראשון אות ג'. אבל אם הילדים יראו שהאמא עושה את רצון האבא ואינה רבה משום זה, גם הם ילמדו לעשות את רצון ההורים ולהכנע ולקבל מרותם.

ג. זמן פנוי לבעלה

ועוד צריכה האשה לידע, כשהבעל מגיע לבית אחרי יום לימוד או עבודה או שעור וכדומה, היא צריכה להיות פנויה לבעלה, ואז אין לה לדבר עם אף אשה, כגון: חברה או שכנה, היא צריכה לומר לה: בעלי הגיע ואני צריכה לכבד אותו, וכן בטלפון היא צריכה להפסיק את השיחה, וזה צריך להיות ידוע לכולן כשהבעל מגיע צריך להפסיק את הדיבור או השיחה, ואין צריך לומר אם הבעל מקפיד בזה שהיא מדברת עם אחרות כשהוא מגיע לבית, דוודאי אסור גמור לדבר עמהן, שזה סותר את כבוד ורצון בעלה, אלא איפלו אינו מקפיד בזה, אין להאריך על חשבון זמנו, אלא צריכה לקצר את השיחה ולהיות פנויה לעשות רצון בעלה.
וכן כשהבעל מגיע היא צריכה לקבל אותו בסבר פנים: יפות, וליתן לו לישב ולהגיש לו משקה וכדומה, וכמו שכתוב לעיל. ולכן אין אורחת או שיחת טלפון צריכה להפריע לזה. ועוד משום צניעות ושמירת בעלה מהסתכלות ודיבור עם נשים, ראוי שלא תהא אשה כשהבעל מגיע, כגון: שכנה או חברה, ואם הבעל הגיע יש להתנצל ולומר, שכעת אינה פנויה לשוחח עמה, והיא תמשיך בפעם אחרת.
ואף כלפי אמה ואחיותיה, כשהיא נמצאת אצלן, היא צריכה להנהיג שכבוד בעלה קודם להן, והיא אינה יכולה לשהות אצלן, כיון שבעלה צריך להגיע מן הכולל או העבודה, והיא צריכה לקבל אותו ולהכין לו את מבקשו. וכן כשהן בביתה, היא צריכה לומר להן שבעלי צריך להגיע, ואני צריכה להתכונן ולהכין לו ארוחה וכדומה. ואז הבעל אינו מרגיש שיש מישהי שמפריעה לו ומפריעה לאשתו לכבדו, וזה מונע מריבות וטענות כלפי אשתו וכלפי אמה וקרובותיה:

כשהאשה זכתה בשעה טובה ללדת והיא מטפלת בתינוק, אין לה להזניח את בעלה, משום שהיא צריכה לטפל בתינוק, היא צריכה לעשות את כל המאמצים, כדי שתהא פנויה בשעה שבעלה מגיע לבית, כדי שתוכל לכבדו כראוי, וכן כדי שהבעל לא ירגיש שהוא מוזנח ונדחף הצידה משום התינוק, שאז זה גורם מתח וריב ווכוחים ביניהם על שהבעל אינו חשוב לה, ואינה אוהבת אותו, שהרי כל הזמן היא מטפלת בתינוק. וכן כשהיא מטפלת בילדים, היא צריכה להאכילם ולטפל בהם לפני שבעלה יגיע לבית, כדי שתהא פנויה לבעלה כשהוא מגיע, וכן כדי להראות גם לילדים שהאבא עיקר הבית וכבודו קודם לכולם.

ד. נשים במאי זכיין

במסכת ברכות (דף יז:) כתוב: גדולה הבטחה שהבטיחן הקדוש ברוך הוא לנשים יותר מן האנשים, שנאמר: "נשים שאננות קומנה שמענה קולי, בנות בוטחות האזנה אמרתי". אמר לו רב לרבי חייא: נשים במאי זכיין (במה הן זוכות לשכר בעולם הבא, שקרא להן שאננות ובוטחות), אמר לו: בשכר שהן שולחות את בניהם ללמוד תורה, וכן שולחות את בעליהן ללמוד תורה, וממתינות לבעליהן עד שיחזרו לביתם.

מבואר שבזכות הלימוד של בעלה היא זוכה לעולם הבא, ולכן אין להפריע לו באמצע הלימוד או השעור על ידי שיחה עמו בפאלפון וכדומה, ואדרבה, ככל שהלימוד שלו יהא יותר רצוף והוא יהא מרכז, הוא יתעלה יותר ויספיק ללמוד יותר גם בכמות וגם באיכות הלמוד הבנת הנלמד.

וכן אם הבעל לומד בבית, ראוי שילמד בקול רם, שזה גורם תוספת אהבת תורה גם לאשה וגם לילדים, וצריך לקבוע זמן שיהא קבוע ולא יעבור, ואין לאשה להפריע לו באמצע הלימוד אף בשאלות כשאינן מוכרחות ברגע זה, אלא תשאל אותו אחר שיגמר ללמוד. ובפרט הלימוד בלילה בבית חשוב מאד, שעל ידי זה זוכים לכתר תורה, כמו שכתוב בשלחן ערוך יורה דעה סימן רמ"ו סעיף כ"ג, וכן יש ברכה בבית ואין שולטים בבית מזיקים ופרענות, יעוין בסנהדרין (דף צב.) ובשלחן ערוך שם סעיף כ"ד. ואסור לאשה להפסיק את בעלה בלימוד, ואדרבה היא צריכה לשבחו ולכבדו על שלומד בבית ואינו מפסיק, וכן כשלומד בקול רם היא צריכה לשבחו, כדי ליתן לו רצון וחשק להמשיך ללמוד כך.

וכן היא צריכה לייקר את למודו לפני הילדים, ולהזהירם שלא יפסיקו את אבא ולא יפריעו לו, כי למודו חשוב מאוד, ועל ידי זה היא מחדירה בהם אהבת תורה. והיא צריכה להגיש לפניו משקה עם חיוך, בלי להפריע לו.

ובכל מעשה שהיא עושה כדי שבעלה יוכל ללמוד מתוך ישוב דעת, או שמכבדת את בעלה, כגון: להגיש לו מאכל או משקה תכוון האשה בכל מעשיה לשם שמים "בכל דרכיך דעהו", וטוב שתאמר בפיה לפני שעושה זאת "לשם מצות חסד, ולשם החזקת לימוד התורה", ואף במעשיה בבית, כגון: נקיון וכביסה וגיהוץ, או עם הילדים להאכילם ולרחצם ולהחתילם תכוון ותאמר: "לשם מצות חסד, ולשם החזקת לימוד התורה" שגם בזה היא מסייעת לבעלה ללמוד שהיא עושה במקומו, וזה נותן לה סיפוק וחיות לעשות בשמחה ולקיים "עבדו את ה' בשמחה" גם זה עבודת ה', ולא בזבוז זמן על גשמיות, כמו שחושבות הרבה נשים.

ה. כלה וחמותה

בכלל כבוד הבעל, לכבד גם את אביו ואמו של בעלה, שאם פוגעת בהן זה זלזול גם בבעלה, וצריכה לקום לפני חמיה וחמותה, ולקרוא להם בשם כבוד, כגון: אבא ואמא, ולא לקרוא בשמם. וזה חיוב מן התורה לכבד את חמיה וחמותה. וכמו שכתוב באגרת הגר"א: וגם באתי לבקש לאשתי שתכבד לאמי, כמו שכתוב בתורה. וכתב בחיי אדם כלל ס"ז סעיף י"ז, הטעם משום שאיש ואשתו נחשבים כגוף אחד ואב ואם של זה כאב ואם של זה. והכתוב גינה "בת קמה באמה כלה בחמתה" (מיכה ז', ו'), הרי עיניך רואות שהשווה עוון בת קמה באמה לכלה בחמותה, (ספר חרדים פרק י"ב אות ג').

ובתנא דבי אליהו כתוב: כבד את אביך ואת אמך, וסמוך לו לא תנאף, מה ענין זה אצל זה, ללמדך שאם נשא אדם אשה והיא אינה מכבדת אביו ואמו לעת זקנתם, הרי הוא כאלו נואף כל ימיו, לכך נאמר: "כבד... לא תנאף" הובא בחרדים שם. וצריכה הכלה להזהר מאד בכבוד חמותה כדלעיל, לקבלה בסבר פנים יפות, ולא להעיר לה שום הערה אף שלדעתה היא אינה נוהגת כראוי, שכל הערה יכולה לגרם ביניהם מריבה ומחלקת, רחמנא ליצלן. ואף אם חמותה העירה לה על דבר מסוים, אינה צריכה להגיב על זה ולא להתווכח, אלא להודות על האמת שטעתה, ואף שברור לה שהיא לא טעתה, היא תאמר את צודקת, ואחר כך תתייעץ עם בעלה, או עם דעת תורה, איך לנהוג בזה, ואיך להעיר לחמותה.

וכן כשהיא מתארחת אצל חמותה, אין להעיר לה על שום הנהגה, וכל שכן שלא להכנס לעניניה הפרטיים והנהגתה במטבח, אף שחמותה מעירה לה ומתערבת במטבח שלה. ואם חמותה מבקרת אצלה, היא צריכה לכבדה ככל היותר, וכן לכבד את בעלה לפני חמותה, ולדאוג שהבית יהא נקי ומסדר, כדי שלא יהא פתחון פה לחמותה לומר או לחשוב שהבן שלי נפל לידי אשה שאינה מתאימה, שזה יכול לגרם למריבה או

התערבות החמות בין הבעל לאשה, ולפעמים הבעל שומע לאמו בענינים אלו ויכול לריב עם אשתו.

ו. חן אשה על בעלה.

החינוך במצוה תקפ"ב כתב על המצוה: "נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח" משרשי המצוה: כי האל ברוך הוא עלה במחשבה לפניו לבראות העולם, וחפצו שיתיישב בבריות טובות הנולדות מזכר ונקבה שיזדוגו בהכשר, כי הזנות תועבה היא לפניו, על כן גזר עלינו העם אשר בחר להיות נקרא על שמו, שנשב עם האשה המיוחדת לנו להקים זרע שנה שלמה, מעת שנשא אותה, כדי להרגיל הטבע עימה ולהדביק הרצון אצלה, ולהכניס ציורה וכל פעלה בלב, עד שיבא אצל הטבע כל מעשה אשה אחרת וכל ענינה דרך זרות, כי כל טבע ברב יבקש ויאהב מה שרגיל בו, ומתוך כך ירחיק האדם דרכו מאשה זרה ויפנה מחשבתו אל האשה הראויה לו, ויכשרו הילדים שתלד לו, ויהיה העולם מעלה חן לפני בוראו וכו'.

השם יתברך הטביע בבריאה חן אשה על בעלה, כמו שכתוב במסכת סוטה (דף מז.) ולכן האשה צריכה להתקשט לפני בעלה ולהראות נאה בעיניו, כדי שתמצא חן בעיניו, וכמו שכתוב במסכת תענית (דף כג:) ששתו של אבא חלקיה יצאה לפניו מקושטת בתכשיטין, ואמר: הטעם, כדי שלא אתן עיני באשה אחרת. וכן תקן עזרא שיהיו רוכלין מחזירין בעיירות להביא בשמים ותכשיטין לנשים להתקשט בהן לפני בעליהן, כמו שכתוב במסכת בבא קמא (דף פ"ב.) ואף כשהיא נדה התירו לה להתקשט לפני בעלה, כדי שלא תתגנה עליו, וכמו שכתוב בשלחן ערוך יורה דעה סימן קצ"ה סעיף ט', רק שלא תלבש בגדים או תענד תכשיטים המושכים במיוחד בימי נידתה.

ולכן לפני שבא הבעל מהכולל או מהשעור וכדומה, היא תתקשט לפניו, וכן בשבת תקפיד להיות מקשטת לפניו, אף שזו טרחא להחליף את בגדיה וחלוקה, היא צריכה להקפיד בזה, כדי שתמיד תמצא חן בעיני בעלה, ובעלה יסתכל ויהנה רק ממנה ולא מנשים אחרות.

ואף על גב שנראה לה שבעלה לא שם לב למה שהתלבשה לפניו בבגדים יפים והתקשטה לפניו, והוא אינו משבח אותה על זה, והיא סבורה שלחינם טרחתי והתלבשתי והתקשטתי, בכל זאת היא צריכה להתלבש ולהתקשט לפניו, כדי להראות לפניו נאה בכל פעם, ולנסות להסב תשומת ליבו על השינוי, שישים לב לבגדיה וקשוטיה וישבח אותה על זה. יש להדגיש לו שאת מתקשטת ומתייפה רק בשבילו: בחוץ איני מתקשטת כך, רק כדי שלא להתגנות, אבל לפניך בעלי היקר, אני רוצה להראות יפה מאד, לטפח

את עצמי. והזהרי שלא תתגני עליו מחמת ריחות או מום, תמיד תהיי נותנת טעם לשבח, כדי למשוך את תשומת לבו אליך ורק אליך.

ז. צניעות

הרמב"ם בפרק ט"ו מהלכות אישות הלכה י"ח כתב: שתזהר האשה מקרוביו של בעלה ובני ביתו, כדי שלא יעבר עליו רוח קנאה, ותתרחק מן הכיעור ומן הדומה לכיעור.
וכן צריכה להזהר משחוק וקלות ראש עם גברים, בין בעבודה ובין עם שכנים וגיסים וחמיה וכדומה, כמו שכתוב באבות פרק ג' משנה י"ג: "שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה". ואף שמוכרחת לדבר עמהם לצורך מסוים, כגון: להשאיל או לשאול חפץ, או קונה במכלת, או מבקרת אצל רופא, יש לה למעט בדיבור, ולומר רק מה שמוכרח, ולא לצחוק או להוסיף דבר שאינו מוכרח. ופשוט שהיא צריכה לעבוד במקום צנוע (ויעשו בזה שאלת חכם), וכן ליילך בצניעות באיפור עדין מאד, כדי שלא למשוך את עין הרואה, ולא להכשיל אף אחד.
וכן כשבאים לביקור חברים או קרובים, יש להקפיד שהבעלים ישבו בחדר אחד והנשים בחדר אחר, כדי שלא יגרמו לגברים שיתנו עיניהם במה שאינו שלהן. ובכל ענינים אלו ודומיהן, כגון: טיולים וביקורים ומסיבות וכדומה, צריך שימת לב והתייעצות איך לעשות, כדי שכל מעשה אשה אחרת וענינה יהיו לבעלה דרך זרות, וכן היא לא תבא לחשוב באיש אחר או לגרום לאיש אחר לחשוב עליה.
ולכן יש להזהר בפרט בשנה ראשונה למעט בבקורים של זוגות, כגון: חברים וכדומה, וכן להמנע מלהתארח בשבת אצל זוג אחר, כיון שעדיין לא נכנם ציורה ופעלה של אשתו בלבו, וכל שכן שיש להזהר שלא לילך לטיולים עם זוגות, ובכל הדומה לזה ישמע חכם ויוסף לקח, חכמת נשים בנתה ביתה ואולת בידה תהרסנה, היא צריכה לחשוב איך לחבבה בעיני בעלה על ידי עשיות שבתות לבד, וכדומה.

פרק רביעי - נשיאה בעול עם בעלה

א. מהי נשיאה בעול

אחד מקניני התורה המובא בפרק קנין תורה באבות פרק ששי נושא בעול עם חברו, ונשיאת עול, מבואר ברש"י (שמות כ"ב, כ"ד), על הפסוק: "אם כסף תלוה את עמי, את העני עמך", ופרש רש"י: הוי מסתכל בעצמך כאלו אתה עני. איך עושים זאת? כבר פרש רש"י על הפסוק: "וירא בסבלותם" (שמות ב', י"א) נתן עיניו ולבו להיות מצר עליהם. והיינו נתן עיניו לראות ולהתבונן במצבו הפנימי של הזולת, ודימה שהוא נמצא בדיוק

באותו מצב שלו, ואז נתן לבו להרגיש את תחושת הזולת מה שבני ישראל מרגישים, ואז הוא סייע להם היה נותן כתפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהן, כמו שכתוב במדרש רבה פרשה א' סימן כ"ז. אף שעזרתו הפיזית לא היתה גדולה, שהרי נותן כתפיו לשאת קצת בעול עם חברו, בכל זאת בהרגשה של השני יש הקלה הוא רוצה לסייע לי ומתאמץ להקל מעלי, וכבר יותר קל לו לשאת את העול מבחינה נפשית זו עזרה נפשית.

אף שלאשה יש עול גדול של החזקת הבית, טפול בילדים, סיוע לבעלה בהכנת האכל ובכיבוס וגהוץ וכדומה, היא צריכה להתבונן מהו העול של בעלי, אם זכה ללמוד תורה, הרי יש עליו עול תורה וכן עול פרנסה, היא צריכה לסייע לו לעמוד בעול זה, לא רק משום הרווח שאם תסייע לו לישא בעול זה גם יעזור לה, שיהא פנוי גם לבית ויהא שמח, אלא צריכה האשה להתבונן הרי אנו צריכים להתאחד בלב ונפש, ולכן אני צריכה להקל על העול של בעלי, כיון שבעצם זה גם העול שלי, ואין לה לומר: מספיק לי לעמוד בעול שלי של החזקת הבית והטיפול בילדים, והבעל יסתדר לבד עם העול שלו, אלא אני צריכה להיות לו לעזר, כדי שיוכל לעמוד גם בעול שלו. עליה להרגיש כאילו אני בעצמי במקום בעלי שצריכה לישא בעול תורה ועול פרנסה ליתן עיניה מה מצבו הפנימי של בעלי בעול זה, וליתן לבה איך הוא מרגיש בעול זה, וממילא היא תתן דעתה איך לסייע לו ולהקל ממנו בעול זה.

ב. נשיאה בעול הפרנסה

כשזכו הבעל והאשה בכתר תורה, והבעל לומד תורה כל היום, בדרך כלל אין המלגה שמקבל מן הכולל מספקת להחזיק את המשפחה, ואז נופל עליו עול פרנסה, ליקח גמחי"ם, לחפש משרה וכדומה, והוא דואג ואינו מיושב בלימודו. על האשה לדאוג שהבעל יהא מיושב בלמודיו שרק על ידי לימוד תורה בשמחה ובישוב הדעת, הוא מתעלה ומבין וזוכר את מה שלומד, ואחר כך יוכל גם ללמד. זכות האשה גדול מאד שיש לה בעל ששקוע בתורה, כמבאר לעיל פרק שלישי אות ד'.

ולכן צריכה האשה לסייע לבעלה בעול הפרנסה, על ידי שהיא תעבוד (במקום צנוע כדלעיל פרק שלישי אות ז'). וכן עליה להסתפק במועט ולא לחיות חיי מתירנות ופזרנות, כדי שהמשכורת תספיק להחזיק את המשפחה, ובפרט כשהם בחובות או שצריכים לחסוך כסף בשביל קנית דירה או שכירות, יש להסתפק במועט, ועל כל דבר שצריך לקנות יש לשקול אם זה מוכרח. וכן היא צריכה להתייעץ על זה עם הבעל, וזה מסייע לו גם מבחינה נפשית שאשתו מתחשבת בו והיא לו לעזר. ואף שהאשה מביאה משכורת גדולה הרבה יותר מן הבעל, אין לה לנצל זאת לבזבז ולהנות ממנה לצרכיה, שהרי מה

שקנתה אשה קנה בעלה, ורק מה שמוכרחת, לאחר שבקשה רשות מבעלה, היא תקנה, והשאר תעביר לבעלה. וכל שכן כשהיא אינה עובדת, שאז צריך לחיות בצמצום ולוותר אף על דברים מינימליים באוכל ובבגוד וכדומה, כדי שהבעל יוכל להמשיך ללמוד, ולקיים חיי צער תחיה בדירה קטנה ובהסתפקות במועט אף במה שהכרחי כדי לזכות בכתר תורה.

ויתורה של האשה על דברים הכרחיים, כדי שבעלה יוכל להמשיך ללמוד, אינו ויתור לריק, שמלבד שבעלה לומד והיא זוכה לשכר עצום בעולם הזה ובעולם הבא, וכמו שכתוב: "נשים במאי זכיין" וכדלעיל, גם היא מרויחה בעל מסוג אחר לגמרי בעל שעמל בתורה כל היום זו מהות אחרת הוא מזוכך יותר במדות, שהרי התורה מכשרתו, כמו שכתוב באבות פרק ו', יש לו השקפות נכונות כדי לחנך כראוי את הילדים, וכן התנהגותו לאשתו שונה לגמרי ממי שאינו לומד תורה, וכמו שהנסיון מעיד. כדאי להסתפק במועט, כדי לזכות לכל הטוב הזה. וכל המקבל על עצמו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ.

השפעת החברה עליך היא הרס גמור, את רוצה להיות כמו כולם חברותיך, משפחתך, שכנותיך, תמיד נראה לך שחברותיך מצליחות ומאשרות יותר ממך, ושבעליהן מעניקים להן בממון וביחס יותר מבעלך, ולכן את מכניסה את בעלך ללחץ גם מבחינה ממונית אתה לא קונה לי, וכן אתה לא מעניק לי מספיק, ראה איך וכו'. ואז הוא נלחץ להשיג יותר ממון, ולפעמים אינו מיושב בלמודיו ואף מחפש עוד מקור פרנסה, והכל משום שאת לוקחת דגמאות מאחרות, דעי לך שזו טעות גמורה מכמה סיבות:

א. אינך יודעת האם באמת חברותיך מאשרות, הן מסתירות ממך את כשלונותיהן, ועוד יכול להיות שבעליהן נותן להן הרבה ממון ומתנות, אבל את ליבו ואהבתו אינו נותן להן והן מדוכאות מזה, אבל את, אף שאין לבעלך מספיק כדי ליתן לך, אבל הוא אוהבך ונותן לך את ליבו, וכי יש דבר גדול מזה.

ב. אל תעשי השוואה עם חברותיך, כל בית הוא עולם בפני עצמו, ולכל בעל יש מטרות אחרות וטבעים אחרים, אם זכית שבעלך יהא עמל בתורה הרי כתר תורה עולה על גבי כולם, וחייב כל אדם לדאוג לשלמותו ולומר: בשבילי נברא העולם, אין החברה ומנהגיה מחייבים אותי, אני צריכה לבנות את ביתי ואת בעלי, ולכן חבל לך להלחיץ את בעלך ובני ביתך, שעל ידי זה תמיד תדאגי, ולא תהיי מאושרת, ותמיד תחשבי איך להרשים את חברותיך שאת מאושרת ומצליחה, ותשכחי את האושר האמיתי והיעד הנכון שלך ושל בעלך, מה צרכיכם האמתיים, ואז גם לא תהיי מאושרת וגם בעלך ילחץ, וגם לא

תגיעו לתכלית לזכות בכתר תורה. ולכן אל תשיתי ליבך לחברותיך, תבני את הרוחניות שלך ושל בעלך, ותהיי מאושרת בבעלך, איזהו עשיר השמח בחלקו.
וכן אל תספרי לחברותיך על שבעלך קנה לך, או חידש דבר בבית, או שעוזר לך מאוד בבשולים וכדומה, שזה יכול לגרם לקינאה ומריבות בין הזוג שהיא תבוא בטענות לבעלה.

ג. נשיאה בעול התורה

גם בלימוד התורה של בעלה יכולה האשה לשאת בעול, לא בלימוד התורה בפועל, אלא בסיוע לו שילמד כראוי בשמחה ובשלוה בלי דאגות וצער, וזה על ידי כמה אפנים:
א. חוץ מנשיאה בעול הפרנסה, שזה מסייע לבעלה להיות מיושב בלימודו כדלעיל באות ב', גם הסדורים מחוץ לבית והקניות יכולות להיות עול המטריד ומפריע בהתמדת הלימוד, וכל שכן אם הם באים בזמן סדרי הלימוד, על האשה להתאמץ ליטול בעול עמו בטרדות אלו לא רק אם הם צריכים להעשות באמצע סדרי הכולל, אלא אף אם אפשרי לעשותם לפני הלימוד או לאחריו, מה שאינו מוכרח להעשות על ידו, עדיף שהיא תעשה, כדי שיהא ראשו נקי לתורה ולתפלה, בלי מחשבה באמצע מה אני צריך לעשות, ורק מה שמוכרח להעשות על ידו והיא אינה יכולה לעשות, מותר לה לבקש ממנו שיעשה זאת שלא בזמני סדרי הכולל. וכל שכן שהיא לא תתקשר אליו לפאלאפון לדבר עמו באמצע הלמוד, שהרי גורמת לעשות למודו קרעים קרעים, שלוקח זמן עד שחוזר להתרכז בלמודו, חוץ מהביטול תורה שלו ושל החברותא שלו, וכדומה.
ב. היא צריכה לייקר את הלימוד שלו, להתענין במה שלמד הנושא וההלכה, לשבח אותו על שלמד, ועל שהוא מזכה גם אותה בזה. ויש להראות שביעות רצון מלימודו והתמדתו על ידי סבר פנים יפות, זה נותן לו כוחות גופניים ונפשיים להמשיך להתמיד בלימודו, על ידי שיודע שיש לו עזר והיא נושאת עמו בעול ושמחה בלמודיו.
ג. היא צריכה לבקש ממנו שילמד גם בבית בערב ובשבת, ודוקא בקול רם כדי שהיא תשמע ותהנה מן הלמוד שלו, ותאמר לו שזה נותן לה הרבה ספוק ואהבת תורה, והיא שמחה לשמוע אותו לומד, יעוין לעיל פרק שלישי אות ד' עוד מעלות בלימוד בבית. וכן להגיש לו משקה שאוהב כשבא מן הכולל או השעור, וכן כשלומד בבית, ותגיש לו בסבר פנים יפות ובהבעת חיבה ושמחה.
ד. אל תשלחי את בעלך ללמוד כשאינו יכול או חפץ בזה, ואל תלחצי אותו לפתוח ספר, אין זה תפקידך, אלא את יכולה לעשות הכל כדי שיוכל ללמוד וירצה לשקוד, על ידי שתסירי ממנו עול גשמי, ושחררי אותו מכל דאגות הבית, שבחי אותו ואת למודיו

כדלעיל, תני לו הרגשה טובה, רמזי לו הכנתי לך מאכל טעים לכולל, אני מאד מאושרת שיש לי בעל שלומד תורה, עודדי אותו על למודיו, כדי שיהא לו חשק ללמוד בבית או לילך לשעור.

אם בעלך מתחיל, חס ושלום, להדרדר בלימוד התורה או ברוחניות, אל תנזפי בו ואל תוכיחי אותו, אלא תנסי לעצור אותו בדרכי נעם והסברה, מתוך הבנה, ואל תמנעי אהבתך וחיוכך ממנו, ותמשיכי לכבדו ולעשות תפקידך אליו, אם תמנעי מזה זה לא יעזור, אלא המצב יורע יותר, חס ושלום, אלא תתנהגי אליו כראוי ותוסיפי מצדך מה שחסר. ותתייעצי עם רב מה לעשות (ולא עם ההורים ומשפחה כדלעיל פרק ראשון אות ה').

ד. בקשת עזרה מן הבעל.

ברור שגם הבעל צריך להיות שותף בחיי הבית ולישא בעול הבית, אמנם עיקר עניני הבית מוטלים על האשה, כיון שהיא עיקר הבית, ובעלה צריך להיות פנוי ללמוד או להביא פרנסה. אבל הבעל אינו מנוער מעול הבית, וזה בין גבי התייעצות עמו בעניני הבית קניות, סדורים, חינוך הילדים וכדומה, ובין הגשת עזרה כשצריך בזמני לחץ, כגון: בערב שבת, כשהאשה חלשה או לא מרגישה טוב, וכן כשהיא מעוברת, וכל שכן לפני לידה ואחר לידה, וכדומה. והאשה אינה צריכה להתמוטט חס ושלום באפיסת כוחות, ואדרבה היא צריכה לשמור כח לילדים. וכן כשיש ילדים קטנים הוא צריך להגיש עזרה, כגון: לרחוץ אותם, להאכילם ולהשכיבם, וכן ללמוד עמהם בערבים ובשבת.

ולכן האשה אינה צריכה להתבייש מלבקש מבעלה עזרה ולהטריחו, אף שהוא אדם חשוב ראש ישיבה וכדומה. ובפרט שזה יכול לגרום לה לרבוץ תחת משאה באפיסת כחות או חולאים, או שגורם לפעמים לראיה שלא בזמנה או להפלה, רחמנא ליצלן, ובפרט בזמני לחץ כדלעיל או כשהזמינו אורחים, אלא היא צריכה לבקש מבעלה עזרה, במה שנראה לה שהוא יוכל לעמוד בזה ולבצע זאת כראוי.

ויש לבקש ממנו בנחת ובעדינות מתוך הקדמה של מילה טובה ושבח עם חן של חבה, כדי שיתרצה לבצע זאת, תאמר לו: בבקשה, אם אפשר, אם אתה יכול... אבל אין לה לצעוק ולנזוף ולגעור בו שיעשה זאת, כגון: בלשון פקדה וכדומה, כי הרי דברי חכמים בנחת נשמעים, ובפרט שהיא חייבת בכבוד בעלה. וכן אם לא עשה מה שבקשה ממנו, אין לה לנזוף בו אין זו חכמת נשים.

ואחר שעשה את מה שבקשה ממנו, היא צריכה לשבח אותו על שעשה זאת ולהכיר לו טובה ולהעניק לו חיבה, שיש בזה גם משום הכרת הטוב כדלעיל פרק שני אות ב', וגם שעל ידי זה הוא ירצה לעשות פעם אחרת. אבל אין לאשה לחפש חסרונות במה שעשה,

כגון: שלא עשה זאת מיד, או עשה זאת לחצאין ולא כמו שהיא רגילה, כמצוי אצל בעלים שאין שוטפים את הבית יסודי, אלא רק חיצוני ומשאירים לכלוך תחת המטה ואחריה, וכדומה בשאר דברים שעושים, ואין לאשה לנזוף בבעלה על זה, כי בעלה יחשוב עד שאני מוכן לסייע ולהתאמץ בבית, אני מקבל נזיפות ואין היא מעריכה זאת, ואז זה יכול להביא למריבה או שלא ירצה לעשות זאת בהזדמנות אחרת. אלא היא צריכה לומר לו זאת בניחותא בפעם אחרת שהוא לא עשה זאת בשלימות, או שתרמוז לו זאת בלא ציווי. ובפרט יש לה להיזהר שלא להרים את קולה על בעלה, אף שנראה לה שהוא מזלזל בבית ואינו נושא בעול עמה, הבעל אינו אוהב תקיפות באשה, אלא רכות המתאימה לאשה. והיא צריכה להשתמש בבינה יתרה שיש בה איך להביא לידיעת בעלה שיסייע בבית. וכן אין לבקש ממנו דבר בזמן שהוא לחוץ, כגון: כשיוצא לכולל או לעבודה היא נזכרת שצריכה עזרה או שצריך להכין לו רשימה לקניות, שאז הוא לחוץ ויכול להגיב בכעס, אלא היא צריכה להכין זאת בערב, ורק להזכיר לו זאת בבוקר כשיוצא.

לעולם אל תדרשי ותתבעי מבעלך אפילו מה שמגיע לך, אלא תבקשי בנחת ובעדינות מתוך הקדמה של מילה טובה ושבח עם נעימה של חיבה כדלעיל. ותבקשי בלשון: נא, בבקשה, ותפרטי ברחל בתך הקטנה, כדי שלא יהיו אי הבנות ומריבות. וכן אל תבקשי ממנו הרבה דברים, וכן לא דברים פעוטים שאת יכולה לעשות, שהוא מרגיש כנער שליח תביא לי את זה וכו', ולחם עצלות לא תאכל, וכן אם יסרב כבר הפרדת בין הדבקים, וכמו שאמר החזון איש.

סוף דבר

ולסיום, צריכים האיש והאשה לשאוף לשלמות הבית, שיהא בו ששון ושמחה, גילה, רנה, דיצה וחדווה, אהבה ואחווה, שלום ורעות, ואז השכינה תשרה בבית, וגם הילדים יהיו הגונים שזה היסוד לחינוך הילדים.

ואף שנראה לאשה שאין הבעל עושה את חלקו ואינו מתאמץ למען השלום בית, צריכה האשה להתאמץ להשכין שלום, להיות כפופה לבעלה, ולמשך אותו בעבותות אהבה על ידי דבורי שבח והבהרה, כדי לעלות במעלות האהבה והאחווה ולחיות חיים משתפים בהתאחדות גמורה.

ואף שנראה לאשה שהשתדלה בשלום בית, ונראה לה שלא הצליחה, אין לה להתייאש, אלא להמשיך להשתדל, ולנסות לדובב את בעלה לילך לרב, כדי לשמוע את הנהגות הבית כלפי אשתו, שלפעמים הבעל לא קיבל הדרכה זו כראוי. ואסור להתייאש מן

האחדות והשלום, שאפילו בענינים גשמיים אין להתייאש, כמו שכתב החפץ חיים על התורה בפרשת תולדות בענין הבארות, שעניין הבארות אשר חפר יצחק מלמדנו, שלעולם לא ירפה האדם את ידיו מלהמשיך את העסק אשר התחיל, אל יאוש ואל כשלון, וכמו שיצחק לא התייאש, עד שסוף סוף חפר ומצא באר שלא רבו עליה וקרא שמה רחובות. וכל שכן בענינים הרוחניים ובשלום בית, שזו הסיבה להשראת שכינה בבית ולהעמיד תולדות ודורות ישרים.

וצריך לבקש רחמים, כמו שאמרו: "בכל דרכיך דעהו והוא יישר ארחותיך", צריך להתפלל שהשם יתברך ינחם בדרך טובה, ויחונן את בעלה בדעה נכונה, להתנהג כראוי כלפיה וכלפי הילדים, בכל מצב שהוא, וכן שהיא תתנהג כראוי כלפי בעלה והילדים בכל מצב ומצב, ויצליחו בהשתדלותם "קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך, וקוה אל ה'".

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם